

В. І. КРИЖАНІВСЬКА

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В СХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ІНТЕРНЕТ-ЗМІ

Стаття присвячена висвітленню особливостей медійної репрезентації теми інформаційної безпеки в інтернет-ЗМІ найбільш інформаційно вразливих регіонів: Донецької, Луганської та Харківської областей, – що актуалізується в умовах гібридної війни, якою охоплена Україна, безпосередньо в тих регіонах, де переплітається український та російський інформаційний простір ь точиться боротьба за домінування в ньому з можливістю формування необхідної картини світу. Запропоновано та реалізовано методику дослідження медійної репрезентації теми інформаційної безпеки. Внаслідок проведеного дослідження виявлено специфіку регіональних інтернет-ЗМІ щодо висвітлення теми інформаційної безпеки, а також обмеженість інформаційної роботи з вразливими регіонами, що вказує на інформаційні ризики та ті напрями, які потрібно посилювати для становлення безпечного інформаційного простору східних регіонів України.

Ключові слова: інформаційна безпека, інформаційна війна, соціальні технології, інтернет-ЗМІ, загрози інформаційної безпеки.

Проблема інформаційної безпеки є актуальною у зв'язку з гібридною агресією, якою сьогодні охоплена Україна, що призвело до негативного стану українського інформаційного простору, порушення цілісності та єдності країни, поширення настроїв сепаратизму та іредентизму. Сьогодні можна говорити, що інформація вже засіб не лише осягнення світу, а й впливу на нього, своєрідна цифрова зброя. Відповідно, постає питання, яким чином можна ухилитися від деструктивних інформаційних впливів, побудувати захищений інформаційний простір на протидіяти негативним впливам на масову свідомість. І в цьому контексті не останню роль відіграють медіа (телебачення, преса, радіо, Інтернет), які можуть виступати як інструментом інформаційної агресії (формування фреймів сприйняття, трансляція стереотипів та упереджень, відображення заангажованих позицій), так і засобом удосконалення державного управління інформаційною сферою, наповнення її достовірною інформацією, а також інформаційного виховання громадян (соціально відповідальна журналістика, висвітлення об'єктивної інформації з дотриманням журналістських стандартів та професійної етики, виховання медіаграмотності в громадян тощо).

Аналіз останніх досліджень і публікацій стосовно проблематики інформаційної безпеки демонструє, що наукове вивчення цієї теми має широку теоретичну та методологічну базу. Зокрема, загрозам інформаційної безпеки та технікам її захисту приділяють увагу Д. Теал, Ф. Бао, Р. Г. Денг [12], Т. П. Лайтон [19], М. Е. Вайтман [23] та ін.; державній інформаційній політиці та управлінню ризиками – В. Г. Борнман, В. Лабусчагне [13], Е. Гумпгрейс [16], М. Гаркінс [15], Т. Р. Пелтієр [21] та ін.; проблематиці інформаційних війн та пропаганді – Н. Сноу [22], Д. Кумар [18], Й. Р. Камаліпоур [17], Л. Махашвілі [20], Т. Гоодноу, Дж. Кімбле [14] та ін.

Серед українських учених проблеми національної безпеки та методологічні основи її вивчення розглядали В. Т. Білоус, О. С. Бодрук, В. П. Горбулін, М. Б. Левицька, Є. М. Лисицин, В. А. Ліпкан, Н. Р. Нижник, Г. П. Ситник та ін. [5, с. 18–19]. Негативні тенденції в економічній та інформаційній сфері національної безпеки та потреби їх подолання досліджували В. Н. Амітан, О. І. Барановський, О. С. Власюк, Б. В. Губський, М. М. Єрмошенко, Б. Є. Кваснюк, Д. Г. Лук'яненко, І. В. Недін, С. І. Пірожков, А. Ю. Сменковський, А. І. Соляник, В. Т. Шлемко [4, с. 3]. Проблематиці інформаційних війн та специфіці використання пропаганди в процесі їх ведення присвячені праці українського вченого Г. Г. Почепцова [8; 9]. Соціальні технології та їхню роль в інформаційній війні аналізував І. П. Рущенко [10].

Інформаційна безпека перестає бути лише технологічною складовою захисту інформаційного простору, являє собою системний та багаторівневий соціальний феномен, такий стан інститутів держави й суспільства, за якого забезпечується надійний захист національних інтересів держави та суспільства в інформаційній сфері, своєчасне виявлення загроз і протидії деструктивним пропагандистським впливам з боку внутрішніх та зовнішніх суб'єктів, зокрема завдяки соціальним технологіям. Хоча це поняття перейшло із сфери інформатики та комп'ютерних наук, і його здебільшого розглядають крізь призму забезпечення ефективного функціонування інформаційної інфраструктури, кібербезпеки та використання ІКТ [7, с. 266–267], проте в останніх дослідженнях та теоретичних розробках акцентують увагу на соціальній складовій, а саме на впливі на масову свідомість та повсякденні практики внаслідок деструктивних інформаційних впливів на соціальних суб'єктів, що викликає дизфункціональні соціальні процеси, зокрема формування квазіідентичності й викривленого сприйняття реальності внаслідок формування та трансляції ідеологем і міфів через текстовий та аудіовізуальний контент тощо, тобто в такому ракурсі інформаційна безпека передбачає «захист від інформації» – захист від небезпечної, недостовірної інформації, яка формує викривлену картину світу. Тому сутність інформаційної безпеки як соціального феномену полягає у встановленні й реалізації морально-етичних, нормативно-правових та організаційних відносин між людьми, які забезпечують збалансованість інтересів людини, суспільства й держави в інформаційній сфері, а також передбачає зняття інформаційної невизначеності щодо об'єктивно та суб'єктивно існуючих потенційних і реальних загроз за рахунок контролю циркуляції інформації й наявності можливостей, умов і засобів для відхилення цих загроз [1, с. 24].

Важливу роль у забезпеченні інформаційної безпеки як соціального інституту відіграють ЗМІ – «віртуози сенсів», роль яких полягає в контролі за виробництвом певного контенту та передачі значень, формуванні особливостей усвідомлення певних подій і значень, створенні стереотипів поведінки, закладенні фреймів сприйняття світу або, навпаки, руйнування цих фреймів, легітимації моралі та певних практик поведінки. Водночас інформаційна присутність інших суб'єктів, діяльність яких спрямована на

формування альтернативного погляду на події, які відбуваються в суспільстві, з використанням маніпуляції інформацією та пропаганди, призводить до розколу суспільства, поширення настроїв іредентизму й сепаратизму, порушує цілісність громадянської свідомості та консенсус, що виник на основі спільних цінностей і сприйняття життя (наприклад, драйвером антиукраїнських настроїв стали ідеологеми «руського миру», братського народу та стереотипів щодо історичної пов'язаності).

Метою статті є виявлення специфіки медійної репрезентації теми інформаційної безпеки України в східноукраїнських інтернет-ЗМІ на прикладі найбільш інформаційно вразливих регіонів – Донецької та Луганської областей, які знаходяться в зоні ведення гібридної війни, а також Харківської області, яка є так званою «прифронтовою зоною», до того ж саме для цих трьох регіонів характерна інформаційна присутність російських медіа, що має значний ідеологічний вплив на населення та несе перманентну загрозу дестабілізації ситуації та громадянського розколу.

Для реалізації поставленої мети розроблено методичку дослідження специфіки висвітлення теми інформаційної безпеки в східноукраїнських інтернет-ЗМІ, що полягає в застосуванні змішаного контент-аналізу інтернет-ЗМІ трьох областей (Харківської, Донецької, Луганської) за період 01.01.2016–31.10.2017. Вибірку інтернет-ЗМІ сформовано на основі проведеного дослідження GfK Ukraine та Інституту масової інформації щодо вивчення медіа-преференцій і політичних поглядів населення 8 областей України у 2017 р.) [6] – у кожній області було обрано по 3 найбільш розповсюджені регіональні інтернет-ЗМІ.

У межах проведеного нами дослідження одиницею аналізу були новини, які стосуються теми інформаційної безпеки. Оскільки інформаційна безпека в широкому загальному значенні являє собою стан захищеності від деструктивних інформаційних впливів, то вона складається з таких категорій: 1) структурні елементи інформаційної безпеки (кібербезпека, нормативно-правова система забезпечення інформаційної безпеки, соціально відповідальне медіасередовище та журналістика); 2) загрози інформаційній безпеці (маніпулятивні технології, пропаганда, антиукраїнська ідеологія, сепаратизм, дезінформація, інформаційна війна, громадські дискусії зовнішніх суб'єктів стосовно майбутнього України); 3) соціальні технології як інструмент протидії загрозам інформаційної безпеки України (декомунізація, розвиток національного кінематографу та книгодрукування, розвиток медіа, національно-патріотичне виховання, ідеологія, формування іміджу України на міжнародній арені). Ці три категорії стали індикаторами зарахування до теми інформаційної безпеки. Одиницею рахунку була обрана частота появи новин за темою інформаційної безпеки (інтенсивність публікацій за період 01.01.2016–31.10.2017). Відповідно, процедура контент-аналізу полягала у відборі та класифікації тих новин, які визначено такими, що належать до теми інформаційної безпеки, якщо в назві або короткому описі мали словосполучення «інформаційна безпека», «інформаційна війна», «гібридна війна», «гібридна анексія», «пропаганда», «маніпуляція інформацією», «сепаратизм», «мінування (дезінформація)», «національно-

патріотичне виховання (культурні заходи патріотичного спрямування)», «медіа», «соціальні мережі» та вищезазначені соціальні технології.

Відповідно до зазначених індикаторів виділено тематичні блоки новин стосовно теми інформаційної безпеки (також відповідно до трьох категорій: елементи інформаційної безпеки, загрози та соціальні технології).

Аналіз висвітлення теми інформаційної безпеки в медіа Харківської області здійснено на базі архіву новин таких трьох регіональних інтернет-ЗМІ: 057.ua (сайт міста Харкова, де публікується інформація про основні події та новини, що безпосередньо стосуються міста Харкова; 12% серед регіональних інтернет-ЗМІ), «Вечерний Харьков» (новинний інтернет-ресурс, на якому публікуються найважливіші події, що відбувається в місті, країні та світі; 5%), «Восточный дозор» (новинний місцевий портал; 2%).

Контент-аналіз цих веб-ресурсів продемонстрував, що тема інформаційної безпеки має невелику частку серед усього масиву новин: на сайті 057.ua – 1,82% (253 новин із 13937), «Вечерний Харьков» – 0,6% (135 новин із 23 495), «Восточный дозор» – 0,82% (127 новин із 15549) (рис. 1).



Рис. 1. Динаміка висвітлення теми інформаційної безпеки в інтернет-ЗМІ Харківської області

З рис. 1 бачимо, що в усіх аналізованих інтернет-ЗМІ пік публікацій припадає на квітень-травень 2016 та 2017 рр. Якщо проаналізувати політичний та культурний фон цих періодів, то на цей час припадає початок та реалізація постанов про декомунізацію [21], а також ідеологічні трансформації стосовно сприйняття державних свят та історичних постатей/подій, що викликали значний резонанс у суспільстві, а також питання мовного квотування, блокування російських соціальних мереж, дезінформація про мінування публічних місць тощо.

Серед новин, які присвячені інформаційній безпеці, таких, які прямо пов'язані з темою (тобто мають у назві словосполучення «інформаційна безпека», «інформаційна війна», «гібридна війна») майже не виявлено, такі

новини зустрічаються лише на сайті 057.ua, і їхня частка становить 1,97% (відносно всіх новин, що стосуються інформаційної безпеки).

Контент-аналіз дав змогу виділити схожі та відмінні аспекти у висвітленні теми інформаційної безпеки й основних елементів, що її стосуються. Так, у всіх трьох медіа зустрічаються 10 тематичних блоків: дезінформація про мінування, сепаратизм, декомунізація, розвиток медіа, кінематограф, книгодрукування, кібербезпека, ідеологія, національно-патріотичне виховання, міжнародні відносини (формування іміджу України). Проте ці блоки мають різну інтенсивність висвітлення. Так, на сайті 057.ua найбільше новин стосується дезінформації та декомунізації (31,2% та 20,2% відповідно), а також ідеології як технології забезпечення протистояння російській пропаганді (11,6%). На сайті «Вечернего Харькова» найбільше уваги приділено кінематографу (частково українським прем'єрам, але здебільшого забороні трансляції російських серіалів – 18,5%), велика частка новин стосується декомунізації (переважно про перейменування вулиць – 17,8%), велику увагу приділено кібератакам і кібербезпеці та медіа (блокування російських сайтів і мереж). «Восточный дозор» також багато матеріалів публікує стосовно дезінформації про мінування (24,1%), декомунізації (19%), кінематографу (здебільшого про заборону російських фільмів та серіалів – 13%).

Загалом можна сказати, що для Харківських регіональних інтернет-ЗМІ характерний низький рівень висвітлення теми інформаційної безпеки, новини здебільшого стосуються соціальних технологій, які здатні забезпечити формування національної свідомості та протистояти негативним пропагандистським впливам, російським і радянським ідеологемам. Усі сайти мають проукраїнське спрямування, хоча інформація на сайті подається в нейтральному тоні – переважно фактаж, а критичне ставлення викликають лише ті події, які не мають правового підґрунтя (наприклад, підтримуються заходи реалізації декомунізації відповідно до постанов місцевих органів влади, проте засуджується вандалізм). Щодо особливостей висвітлення цієї тематики, то 057.ua – єдиний ресурс, де були опубліковані новини із згадуванням інформаційної війни та інформація про Доктрину про інформаційну безпеку України. «Вечерний Харьков» – єдиний ресурс, який вказує джерело інформації, тобто являє собою агрегатор новин – у кожній новині є посилання на джерело інформації («Сегодня» та ін.). Особливістю «Восточного дозора» можна вважати те, що стосовно теми інформаційної безпеки є новини, які стосуються ідентичності та національної свідомості (як української, так і російської), проведення патріотичного форуму, сценаріїв виходу із сьогоденного стану, перспективи розвитку Росії тощо, у межах національно-патріотичного виховання згадується про створення координаційної ради з питань національно-патріотичного виховання.

Контент-аналіз висвітлення теми інформаційної безпеки в медіа Донецької області здійснено на базі архіву новин трьох регіональних інтернет-ЗМІ (на підконтрольній Україні території): 0629.com.ua (сайт Маріуполя) (12% серед регіональних інтернет-ЗМІ); 06239.com.ua (сайт Покровська і Мирнограда й області) (2%); 6262.com.ua (сайт Слов'янська й області) (2%).

На тему інформаційної безпеки припадає невелика частка серед усього масиву новин: на сайті 0629.com.ua (Маріуполь) – 1,2% (178 новин із 14756), 06239.com.ua (Покровськ та Мирноград) – 0,91% (106 новин із 11592), 6262.com.ua (Слов'янськ) – 1,3% (117 новин із 8923). Інтенсивність висвітлення теми інформаційної безпеки відображено на рис. 2.

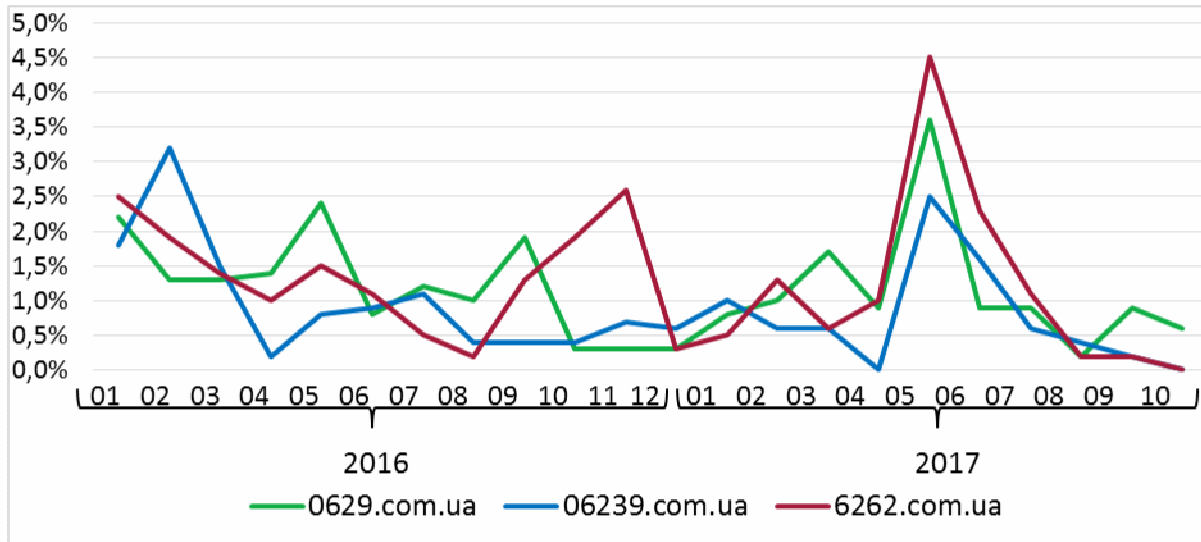


Рис. 2. Інтенсивність висвітлення теми інформаційної безпеки в інтернет-ЗМІ Донецької області, % відносно усього масиву новин

З рис. 2 можна побачити інтенсивність публікацій новин стосовно інформаційної безпеки, а також періоди, для яких характерний сплеск публікацій – травень-червень 2017 р., окремі періоди для кожного сайту. Здебільшого сплески публікацій припадають на періоди активізації боротьби із сепаратизмом, презентацію документальних фільмів про події в регіоні, ідеологічні протистояння на травневі свята, заборону радянської символіки (указ Верховної Ради) [3] та блокування російських веб-ресурсів (указ президента) [11].

Новини, які прямо стосуються теми інформаційної безпеки (мають словосполучення «інформаційна війна», «гібридна анексія», «гібридна війна» тощо), зустрічаються лише на сайті 0629.com.ua (Маріуполь) (6 новин) та на сайті 06239.com.ua (Покровськ та Мирноград) (2 новини). Здебільшого новини стосуються формування інформаційного простору України (блокування російських телеканалів, заборона трансляції фільмів та серіалів, мовне питання, запровадження нових радіостанцій, розширення інформаційної присутності на непідконтрольних Україні територіях тощо). Загалом можна виділити такі тематичні блоки новин, які стосуються інформаційної безпеки: декомунізація, сепаратизм, пропаганда та маніпуляція інформацією, підривна діяльність зі сторони Російської федерації, мовне питання, журналістика, нормативно-правова система (закон про декомунізацію, про мовне питання, Доктрина про інформаційну безпеку тощо), кіно й книги, кібербезпека, міжнародні відносини, культура.

Як і в медіа Харківської області, для медіа Донецької області характерне висвітлення таких соціальних технологій стосовно забезпечення ін-

формаційної безпеки: кібербезпека, розвиток медіа (територіальне розширення дії українських медіа та захист інформаційного простору через блокування російських сайтів і соціальних мереж, а також заборону російських фільмів та серіалів), національно-патріотичне виховання (культурні патріотичні проекти для дітей і молоді), протистояння російській пропаганді через ідеологічні конструкти та формування національної свідомості (розмежування українських і російських свят, заборона радянської символіки тощо), розвиток національного кінематографу (переважно документальні фільми, які стосуються подій у регіоні) книгодрукування, розвиток радіо (поява нових станцій – «Армія FM», мовне квотування тощо).

Контент-аналіз дав змогу виділити схожі та відмінні аспекти у висвітленні теми інформаційної безпеки й основних елементів, що її стосуються. Так, у всіх трьох інтернет-ЗМІ зустрічаються майже однакові тематичні блоки новин, проте різна інтенсивність їх висвітлення та акценти. Так, на сайті 0629.com.ua (Маріуполь) найбільше новин стосується кіноіндустрії (16,9%) (презентація документальних фільмів, присвячених подіям АТО, місцевим героям та історичним подіям України), ідеології (15,5%) (проукраїнські мітинги, висвітлення ставлення до Путіна та ідеї «руського миру», заборона радянської символіки тощо) і декомунізація (13%) – перейменування вулиць та закладів відповідно до закону, а також публікація новин, які відображають ставлення населення до цього. Також зустрічаються новини, які стосуються гібридної війни та гібридної анексії. Особливістю цього новинного ресурсу є емоційна забарвленість, передання власних думок та ставлення до описуваних подій, що знижує об'єктивність і незаангажованість поданої інформації.

На сайті 06239.com.ua (Покровськ та Мирноград) більшість новин щодо інформаційної безпеки стосується медіа (25,5%) – блокування російських сайтів та соціальних мереж, створення Незалежної профспілки України, блокування українських веб-ресурсів у ДНР тощо, декомунізації (переважно перейменування вулиць – 20,8 %), ідеології (10,9%) (ставлення до статусу російської мови, правомірність використання назв «ДНР» та «ЛНР», ставлення до майбутнього України), мовне питання (9,4%) (вивчення української мови в ДНР, збільшення частки україномовних телепрограм і друкованих матеріалів, запровадження безкоштовних курсів з української мови, українізація регіону тощо). Представлення новин емоційно нейтральне, надаються лише факти, а ставлення до певних подій передається через соціальні опитування населення.

Щодо новин сайту 6262.com.ua (Слов'янськ), то більшість з них стосуються медіа (21,2%) – блокування доступу до російських веб-ресурсів і соціальних мереж, поява альтернативної VK та ОК української соціальної мережі Ukrainians, проведення українського теле- і радіомовлення на окупованих територіях тощо; кіно (12,8%) – заборона показу російських фільмів та серіалів, презентація документальних українських стрічок, проведення кінофестивалю тощо; ідеології (11%) – розповсюдження листівок проукраїнського спрямування, заборона в'їзду до України російським мит-

цям, проукраїнські акції тощо. Висвітлення новин емоційно нейтральне, переважно надається фактаж.

Порівняно з інтернет-ЗМІ Харківської області, можна виокремити такі особливості: значно менше уваги приділено темі декомунізації й кібербезпеці, більше уваги сконцентровано на темі медіа (розширення теле- та радіомовлення на окуповані території, поява нових радіостанцій і соціальних мереж, блокування російських інтернет-ресурсів та соціальних мереж), висвітлюються особливості російської пропаганди й маніпуляції інформацією, підривна діяльність ДНР та Російської федерації, а ставлення населення до деяких питань передається через масові опитування.

Щодо аналізу медіа Луганської області, то було проаналізовано лише два інтернет-ЗМІ – 06452.com.ua (сайт міста Сєвєродонецьк та області) (5% серед регіональних інтернет-ЗМІ) та lisichansk.com.ua (новинний, міський інтернет-портал Лисичанська) (3%), оскільки інші веб-ресурси не мають архіву новин, що унеможливило проведення аналізу.

Сайт Сєвєродонецька та області має архів новин, проте новинна складова розроблена дуже поверхнево – надані новини не за всі дні та публікується досить невелика частка за день. Загалом за досліджуваний період опубліковано 5353 новини, з них 64 (1,1%) стосується інформаційної безпеки або її елементів/соціальних технологій. Інтенсивність висвітлення теми інформаційної безпеки відображено на рис. 3.

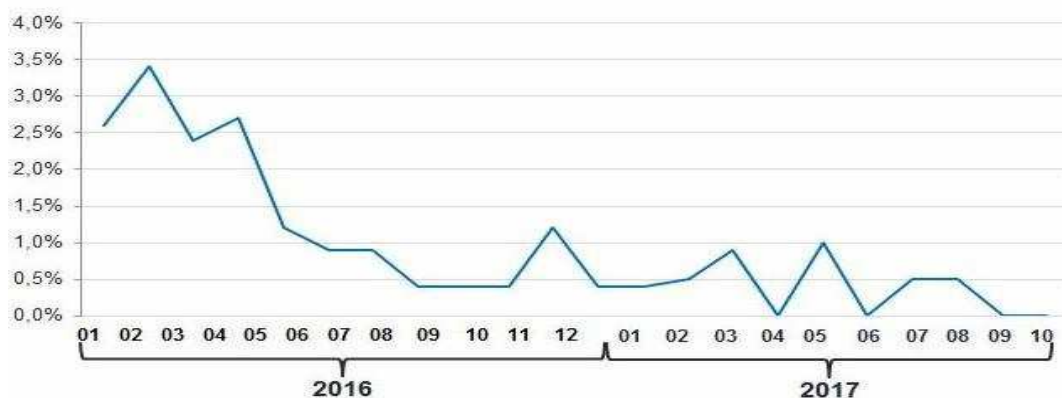


Рис. 3. Інтенсивність висвітлення теми інформаційної безпеки на сайті 06452.com.ua (Сєвєродонецьк), % відносно усього масиву новин

Пік публікацій стосовно інформаційної безпеки припадає на січень-лютий 2016 р. (боротьба із сепаратизмом та російською пропагандою, розповсюдження «фейкової» інформації, прем'єра документальних фільмів про Донбас), а надалі інтенсивність іде на спад. Проте відбуваються деякі сплески публікацій: I – квітень 2016 р. (мовне питання – переклад мультфільмів, сепаратизм та діяльність ЛНР-ців); II – листопад 2016 р. (святкування 7 листопада й викриття сепаратистів); III – березень 2017 р. (громадські дискусії щодо декомунізації та положення переселенців); IV – травень 2017 р. (особливості святкування Дня перемоги).

На рис. 4 можна побачити основні тематичні блоки новин, які стосуються інформаційної безпеки.

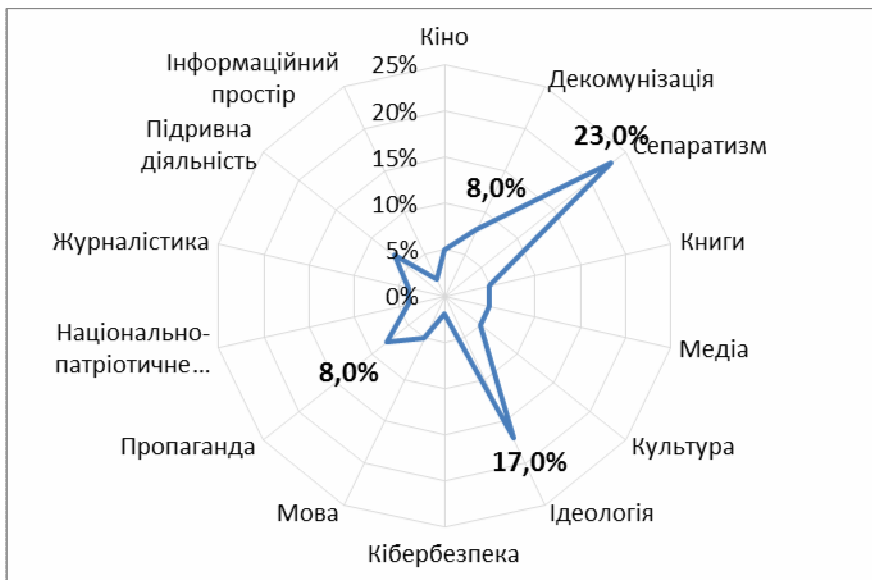


Рис. 4. Тематичні блоки новин сайту 06452.com.ua (Сєвєродонецьк)

У цьому веб-ресурсі найбільше новин стосуються сепаратизму (23%) (викриття мережі «українських шпигунів» та інформаторів ЛДНР, засідання антиукраїнських сил, розповсюдження антиукраїнських новин), ідеології (17%) (інформація щодо жителів ЛНР і їхнього ставлення до «своєї» влади, святкування 1 травня та 7 листопада), пропаганді (8%) та декомунізації (8%). Проте зовсім не відображено нормативно-правову систему, а саме укази й закони стосовно введення квот використання української мови на ТБ та радіо, блокування російських веб-ресурсів, заборони російських фільмів і серіалів, прийняття Доктрини про інформаційну безпеку України тощо, не висвітлюються особливості конфліктів на ідеологічній основі (наприклад, стосовно свят та використання радянської символіки).

На сайті міста Лисичанськ lisichansk.com.ua новинна складова представлена доволі слабо – дуже мало публікується новин загалом, тому в архіві зберігається публікації різних категорій – новини, читиво, здоров'я, що й підлягало аналізу. За досліджуваний період було опубліковано 2422 новини, з них лише 12 стосується інформаційної безпеки: 1 – декомунізація, 1 – медіа, 5 – сепаратизм (згадування про створення ЛНР, затримання інформаторів ЛНР, публікація стосовно дезінформації як механізму оману населення), 4 – пропаганда (вербування прихильників ЛНР, інструменти спотворення історії), 1 – кібербезпека. Усі новини досить короткі та емоційно нейтральні, здебільшого надано фактаж.

Загалом дослідження медіа Луганської області продемонструвало те, що регіональні інтернет-ЗМІ дуже погано висвітлюють новини регіону – майже відсутнє наповнення категорії новин, а ті новини, що опубліковані, стосуються побутових умов або розваг, до того ж серед інформації туристичного спрямування досить багато пропозицій поїздок до Росії.

Висновки. Таким чином, контент-аналіз регіональних ЗМІ трьох областей стосовно особливостей висвітлення теми інформаційної безпеки продемонстрував загальні тенденції та специфіку кожного регіону щодо висвітлення теми інформаційної безпеки.

По-перше, виявлено, що, незважаючи на актуальність теми інформаційної безпеки в умовах сьогоденної інформаційної війни, ця проблематика займає дуже невелику частину контенту – до 2% (відносно наявного контенту на сайті найбільше новин на сайті 057.ua – 1,82%, найменше – на сайті lisichansk.com.ua – 0,5%). Це свідчить про те, що медіа не актуалізують у медійному дискурсі тему інформаційної безпеки та її загроз, лише частково формують інформаційні приводи стосовно висвітлення прикладів пропаганди, маніпуляції й дезінформації в інформаційному просторі, в якому переплітаються українські та проросійські медіа й точиться боротьба за домінування в масовій свідомості.

По-друге, дослідження тематичних блоків контенту виявило, що стосовно інформаційної безпеки більше уваги приділено соціальним технологіям (декомунізація, медіаграмотність, випуск національного контенту, мовне питання тощо). Для всіх регіональних інтернет-ЗМІ характерна наявність 12 спільних тематичних блоків (розвиток медіа, кінематограф, книгодрукування, кібербезпека, ідеологія, культура тощо), проукраїнська позиція, проте водночас нейтральне висвітлення подій, переважно надання фактажу, незаангажованість. Кожен регіон має свою специфіку щодо висвітлення певних подій та розставлених акцентів: інтернет-ЗМІ Харківської області більше уваги приділяють питанням декомунізації й дезінформації, нормативно-правовій основі захисту інформаційного простору України, висвітлюють ідеологічні протистояння навколо травневих свят тощо, проте зовсім не торкаються теми пропаганди та сепаратизму, маніпулятивних технологій з боку зовнішнього агресора; інтернет-ЗМІ Донецької області більше сконцентровані на питаннях розвитку медіа (зокрема, розширення інформаційної присутності на окупованих територіях), заборони російських веб-ресурсів, кінематографу (презентація документальних фільмів про події в зоні АТО), на питаннях пропаганди; інтернет-ЗМІ Луганської області – на проблемі сепаратизму та пропаганди у зв'язку з підривною діяльністю представників ЛНР-ДНР.

По-третє, аналіз виявив регіональні проблеми стосовно забезпечення інформаційної безпеки. Так, для Донецької та Луганської областей актуальними є питання розширення інформаційної присутності на окуповані території, формування альтернативних веб-ресурсів у зв'язку із заборонаю російських соціальних мереж та інформаційна реінтеграція населення окупованих територій, інформаційна боротьба з представниками ЛНР та ДНР. Тема інформаційної безпеки репрезентована дуже поверхово, особливо це стосується інтернет-ЗМІ Луганської області – новини присвячені здебільшого побутовим проблемам та розвагам. Це свідчить про відсутність альтернативного погляду на події, що відбуваються, а обмеженість інформаційної присутності українських медіа на окупованих територіях знижує можливість інформаційної реінтеграції регіону, призводить до інформаційної ізоляції окупованих територій й викривленого сприйняття реальності відповідно до того, як її висвітлюють медіа, які домінують (проросійського спрямування).

Загалом проведене дослідження продемонструвало обмеженість інформаційної роботи з уразливими регіонами. Можна виділити такі інформаційні ризики:

– недостатній рівень розвитку інформаційної інфраструктури, обмеженість інформаційної присутності українських ЗМІ на окупованих територіях, що унеможлиблює ефективну роботу з протидії пропаганді та маніпулятивним технологіям (особливо стосовно Донецької та Луганської областей);

– недостатній рівень розвитку медіасередовища регіональних ЗМІ Донецької та Луганської областей: низький рівень наповнюваності сайтів інтернет-ЗМІ, висвітлення новин тільки поточного дня, відсутність архіву новин або його часткове наповнення, що унеможлиблює проведення ретроспективного аналізу та виявлення тенденцій настроїв місцевого населення, ставлення до проблем, пов'язаних із протидією інформаційній агресії, а також напрямів інформування стосовно проблем, які виникають унаслідок перебування в стані гібридної війни;

– відсутність роботи стосовно протидії інформаційним загрозам у напрямі роботи з «фейками» та маніпулятивними технологіями в медіасередовищі. Як наслідок – у місцевого населення не формуються медіакомпетенції, вони не спроможні розмежовувати «фейкову» інформацію, дезінформацію тощо;

– не ведеться робота з інформаційної реінтеграції східних регіонів, не висвітлюються перспективи повернення до України, адже реінтеграція окупованих територій повинна починатися саме з інформаційної складової – формування в масовій свідомості розуміння переваг та перспектив подальшого спільного розвитку.

Відповідно, регіони Східної України знаходяться та залишаються в зоні ризику стосовно деструктивних інформаційних впливів. Українські інтернет-ЗМІ не формують альтернативний порядок денний у медіа щодо протидії пропагандистському впливу. Це вказує на необхідність більш детального аналізу того, як реалізується Доктрина інформаційної безпеки України у східних регіонах, та проведення коригування основних напрямів її реалізації, особливо стосовно функціонування медіа.

Список використаної літератури

1. Владимірова Т. В. Соціальна природа інформаційної безпеки : монографія. Москва : Научное обозрение, 2014. 239 с.

2. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо частки музичних творів державною мовою у програмах телерадіоорганізацій» 16.06.2016 № 1421-19. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1421-19> (дата звернення: 12.02.2018).

3. Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/317-19> (дата звернення: 12.02.2018).

4. Кавун С. В., Носов В. В., Манжай О. В. Інформаційна безпека : навч. посібник. Харків : Вид. ХНЕУ, 2008. 352 с.

5. Ліпкан В. А., Максименко Ю. Є., Желіховський В. М. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції : навч. посібник. Київ : КНТ, 2006. 280 с.

6. Медіа вподобання та політичні погляди населення у 8 областях. URL: <http://www.gfk.com/uk-ua/rishennja/news/media-in-poll-8-oblasts-2017/> (дата звернення: 12.02.2018).
7. Політологія : навчальний енциклопедичний словник довідник для студентів ВНЗ I–IV рівнів акредитації / за наук. ред. д-ра політ. наук Н. М. Хоми ; В. М. Денисенко, О. М. Сорба, Л. Я. Угрин та ін. Львів : Новий світ – 2000, 2014. 779 с.
8. Почепцов Г. Г. Информационные войны. Київ : Ваклер, 2001. 576 с.
9. Почепцов Г. Г., Чукут С. А. Інформаційна політика : навч. посібник. 2-ге вид. Київ : Знання, 2008. 663 с.
10. Рущенко І. П. Російсько-українська гібридна війна: погляд соціолога : монографія. Харків : ФОП Павленко О. Г., 2015 268 с.
11. Указ президента України № 133/2017 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2017 року “Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)”». URL: <http://www.president.gov.ua/documents/1332017-21850> (дата звернення: 12.02.2018).
12. Bao F., Chen L., Deng R. H., Wang G. Information Security Practice and Experience: 12th International Conference. Ch. : Springer International Publishing, 2016. 392 p.
13. Bornman W. G., Labuschagne L. A comparative framework for evaluating information security risk management methods. URL: https://www.researchgate.net/publication/220803387_A_Framework_for_Information_Security_Risk_Management_Communication (дата звернення: 12.02.2018).
14. Goodnow T., Kimble J. J. The 10 Cent War: Comic Books, Propaganda, and World War II. М. : University press of Mississippi, 2017. 240 p.
15. Harkins M. Managing Risk and Information Security. LLC : Apress, 2013. 152 p.
16. Humphreys E. Information security management standards: Compliance, governance and risk management. *Information security technical report*. 2008. № 13. P. 247–255.
17. Kamalipour Y. R., Snow N. War, Media, and Propaganda: A Global Perspective. NY : Rowman & Littlefield, 2004. 261 p.
18. Kumar D. Media, War, and Propaganda: Strategies of Information Management During the 2003 Iraq War. *Communication and Critical/Cultural Studies*. 2006. Vol. 3. P. 48–69.
19. Layton T. P. Information Security: Design, Implementation, Measurement, and Compliance. NW : Auerbach Publications, 2016. 264 p.
20. Makhshvili L. The Russian Information War and Propaganda Narratives in the European Union and the EU’s Eastern Partnership Countries. *International Journal of Social Science and Humanity*. 2017. Vol. 7. № 5. P. 309–313.
21. Peltier T. R. Information security risk analysis. LLC : Taylor & Francis Group, 2005. 361 p.
22. Snow N. Information war: American propaganda, free speech and opinion control since 9–11. NY : Seven stories press, 2003. 176 p.
23. Whitman M. E. Enemy at the gate: threats to information security. *Communications of the ACM*. 2003. Vol. 46. № 8. P. 91–95.

Стаття надійшла до редакції 28.05.2018.

Крижановская В. И. Репрезентация темы информационной безопасности в восточнoукраинских интернет-СМИ

Статья посвящена рассмотрению особенностей медийной репрезентации темы информационной безопасности в интернет-СМИ наиболее информационно уязвимых регионов: Донецкой, Луганской и Харьковской областей, – что актуализируется в условиях гибридной войны, которой охвачена Украина, непосредственно в тех регионах, где переплетается украинское и российское информационное пространство и идет борьба за доминирование в нем с возможностью формирования необходимой картины мира. Предложена и реализована методика исследования медийной репрезентации темы информационной безопасности. В результате проведенного исследо-

вания выявлена специфика региональных интернет-СМИ по освещению темы информационной безопасности, а также ограниченность информационной работы с уязвимыми регионами, что указывает на информационные риски и те направления, которые необходимо усиливать для становления безопасного информационного пространства восточных регионов Украины.

Ключевые слова: информационная безопасность, информационная война, социальные технологии, интернет-СМИ, угрозы информационной безопасности.

Kryzhanivska V. Representation of the Topic of Information Security in the Eastern Internet Media

The article highlights the peculiarities of the media representation of information security in the Internet media of the most informatively vulnerable regions – Donetsk, Luhansk and Kharkiv regions, which is being updated in the context of the hybrid war Ukraine is involved in, directly in those regions where the Ukrainian and Russian information space is intertwined and the struggle is taking place for domination in it with the possibility of forming the necessary picture of the world. It leads to the negative state of the Ukrainian information space, the violation of the integrity and unity of the country (both territorial and informational), the formation of the socio-psychological atmosphere of total distrust (especially to the authorities and the media), and «subversive social technologies» of the aggressor country are aimed at supporting permanent destabilization, panic moods and fears, forming pessimistic attitudes towards future vectors of Ukraine’s development and more global socio-political consequences – irredentism and separatism. Accordingly, the question arises as to the counteraction to such negative informational influences and the formation of an effective system of protection of its own information space. And in this context, the media (television, press, radio and the internet) play the important role as a tool of information aggression, as well as a means to improve the state administration of the information sphere, to fill it with reliable information, and also informative education of citizens.

Social technologies that can form conscious and critical perceptions of the world picture and those processes occurring in the East of Ukraine, prevent a social split and destructive influences on the mass consciousness, in particular by producing national content and limiting access to anti-Ukrainian content, which is full of ideologies and myths transmitted through cinema, books, holidays, history, heroes, symbols. As for the provision of information security, the media play an important role as a social institution – the «virtuosos of the senses», whose role is to control the production of certain content and the transfer of values, to formulate the features of awareness of certain events and values, to create the stereotypes of behavior, to lay of frames of perception of the world, or, on the contrary, to destruct these frames, the legitimization of morality and certain practices of behavior. Therefore, the research interest is caused by the topic of information security in the regional Internet media, the specifics of illumination and vulnerable parties.

Accordingly, the article proposes and implements a method for studying the media representation of the topic of information security. As a result of the research, the specifics of the regional Internet media on the coverage of the topic of information security, as well as the limited information work with vulnerable regions, reveal the information risks and the areas that need to be strengthened to establish of a secure information space in the eastern regions of Ukraine.

Key words: information security, information warfare, social technologies, Internet media, threats to information security.